

Verše ze studentských let

Ladislav Tvarůžek

prosinec 2022

Příloha Budišovského zpravodaje 4/2022

Medailonek budišovského rodáka pana Ladislava Tvarůžka

Můj dědeček z matčiny strany Ladislav Tvarůžek se narodil 11. května 1879 jako prvorozený syn pana řídícího učitele Jana Tvarůžka v Budišově u Třebíče. Vyrůstal v prostředí obklopeném krásnou přírodou Vysočiny. Pan řídící byl samozřejmě také regentschorim budišovského kostela, jak bylo tehdy zvykem. Ladislav měl ještě dva sourozence. Sestru Marii a bratra Vojtěcha. Sestra vystudovala učitelský ústav a stala se industriální učitelkou na budišovské škole. Vojtěch začal studovat na technice, avšak zemřel v mladém věku, v průběhu svých studií. Pan řídící Tvarůžek měl rozsáhlý okruh zájmů. Od mineralogie, přes místní historii, až po obecné dějiny. Kromě svých pracovních povinností nadučitele (jak se tehdy oficiálně jeho funkce jmenovala), se věnoval hudbě, ale také záležitostem úředním, týkajících se Budišovské obce. Bylo samozřejmě, že pomáhal i svým sousedům, kteří se na něj často se svými problémy obraceli.

Dětství malého Ladislava bylo, jako u všech chlapců jeho věku, plné her a dobrodružství. Bylo to šťastné dětství obklopené láskou a péčí rodičů a mladších sourozenců. Když se narodil, zasadil jeho otec v parku proti škole modřín. Kousek vedle toho stromu byla ke konci první republiky vztyčena, socha našeho prvního prezidenta TGM od sochaře Marka.

Po ukončení základní školy nastoupil Ladislav ve školním roce 1891/92 na gymnasium v Brně a ještě v téměř školním roce na podzim přešel na gymnasium v Třebíči. Po nějaké nepříjemnosti s katechetou odchází na podzim 1896 z trebičské kvarty do kvinty gymnasia v Pelhřimově. Po létech, když na tuto dobu vzpomíná, píše: „...Mě vždycky zajímalo, když jsem se dostal do místa pro mě zcela nového, co je kolem zvláštního, poutavého. Co bych ve svém dřívějším bydlišti, kterým bylo hlavně moje rodiště, nebyl snad viděl a poznal. A hlavně co dávalo“ mému novému kraji“ zvláštní ráz... Ne že bych ztratil svůj vztah k Třebíči. Chraň Bůh! Je i ona v mých nejkrásnějších vzpomínkách. Vždy se k ní rád vracím a hledím ji svýma očima...“ Ale nebylo mu souzeno ukončit středoškolská studia v Pelhřimově. Důvod tentokrát nespočíval v nějakých osobních nepříjemnostech nebo jiných potížích. Příčina byla zcela prozaická. Pelhřimovské gymnasium totiž nemělo poslední dva ročníky, tj. septimu a oktávu. Takže každý student, který chtěl ukončit svá studia maturitou, musel přejít na jiné gymnasium, kde tyto dva závěrečné ročníky byly k dispozici. Ladislav si vybral gymnasium ve Vysokém Mýté a na podzim 1898 nastoupil do septimy jmenovaného gymnasia.

Možná by nebylo od věci se u tohoto ústavu trochu zastavit. Profesori, kteří Ladislava učili, byli na příklad Gustav Šafařovic, bratr pozdějšího ředitele Národního divadla, dále profesor Sládek, bratr básníka Josefa Václava Sládka a prof. Dr. Otmar Vaňorný, skvělý překladatel klasických básníků řeckých a římských. A co museli maturanti u maturitních zkoušek umět? O tom si můžeme udělat představu, když ocitujeme krátkou písemnou zprávu, kterou Ladislavu Tvarůžkovi posílá jeho spolužák o třídu níž a který tudíž skládá maturitní zkoušku o rok později tj. v roce 1901. Cituji:

„Drahý příteli,

my už máme po písemkách. Byly lehčí než vloni. V pondělí byla z češtiny do latiny, v úterý matematická a ve středu z latiny do češtiny. Ve čtvrtek česká, v pátek z řečtiny.

Za písemku z češtiny do latiny bylo první pokračování Kosmy. Z matematiky byly čtyři příklady. Jeden z analytiky, druhý ze stereometrie, třetí z trigonometrie a čtvrtý ze složitých úroků.

Téma české písemky: Nerostné poklady naší říše a na ni založený průmysl a obchod. Překlad z latiny V. zpěv Aeneidy. Překlad z řečtiny, pasáž z Herodota.

Srdečný pozdrav V. S.“

Zpráva je odeslána z Vysokého Mýta 14. 5. 1901.

Když se tak zamyslím nad mládím mého dědečka a nad jeho studentskými léty, vybavuje se postava mladého studenta Ratkina z filmu „Stříbrný vítr“, kterého tak perfektně ztvárnil herec Eduard Cupák. I on měl problém s katechetou a na rozdíl od Ladislava Tvarůžka ještě nešťastnou lásku s Aničkou. Ale vraťme se k básnickým pokusům Ladislava. V době jeho studentských let snad psali všichni, aspoň trochu romanticky naladění studenti, verše. Některým to zůstalo a stali se skutečnými básníky, některým ne. Mimo jiné bylo v těch dobách taky velmi běžné, že tito mladí hoši psali svým děvčatům verše do památníku. Někdy verše svoje a někdy verše renomovaných básníků. Ani u Ladislava Tvarůžka to nebylo jiné. Některé verše napsal do památníku své sestry Marie. Jiné zas do památníku své milé a pozdější manželky slečně Antonii Skálové. Vyskytly se i případy, kdy některé básně vyšly tiskem v časopise Hlasy Moravy. Nicméně verše, které přikládáme k tomuto medailonku, byly skutečně z jeho pera.

Jiří Štelovský

Budišovský kostelíček

Budišovský kostelíček

ten na vršku stojí.

On svých věrných každou bolest

na duši hned zhojí.

Budišovský kostelíček

na vršku se bělá.

Zacelí on každou ránu,

byť zela jak chtěla.

Z jeho věže svatý Gothard

v okolí se dívá.

Zdá se mi, že spokojeně

sobě hlavou kývá.

Na věži se svatý Gothard

při větěrku točí.

Zažehnává vždy pohromu,

jak ji jednou zočí.

Kostelíček náš s Gothardem,

při nás stále stojí,

ať již bouře nebo větry

na nás se pak valí.

Kostelíček náš s Gothardem

nás vždy věrně střeží.

A všechny mrtvé pod lipami,

kteří klidně leží.

A spočívá na těch mrtvých naše půda lehce

a mně se přece v ní ještě ulehnutí nechce.

/15. února 1899/

Ta naše zahrádka

Ta naše zahrádka maličká milá,
schází v ní, věř, jenom báječná víla.
Hezká je hezounká zahrádka naše.
Naše – snad přece ne! Já dívám se plaše.
Není ta zahrádka naše, je školní,
ale nám přece jen vzduch je v ní volný.
Ve stínu jabloní, hrušní a lísek
po stezkách jemňoučký rozsypán písek.
Tu a tam koberce zelené trávy.
Tatíček mnohou zde hodinku stráví.
Zahloubán nad spisy starými, píše
ve stinné besídce, kde je tak tiše.
Přečasto včeličky zvbí ho k sobě,
obzvláště v čekání rojení době.
A s láskou pohlíží na včelek roje,
div že jim neřekne:“Dětičky moje!“
Dívá se radostně, jak z úlů pílí,
v včelníku naslouchá, kde královna bydlí.
V podvečer matička za ním též spěje,
kdy vánek ve větvích tajemně věje.
Sdílí s ní radosti a svoje děti,
Stávají dlouho pak pod hrušní větví.
A věru! Milo jest v zahrádce dlíti,
Měsíc, když rozhodí stříbrné síti.
Po listech, po květech, haluzích stromů.
Člověku nechce se ni jíti domů!
Klid je tu. Jenom pes někde si štekne,
mlád'átko v hnízdečku ptačím se lekne.

Slaboučce zatíká a zas je zticha,
a vánek tichounce zas jen sám dýchá,
Báj šepce stromům a dále ji nese
nějakou hroznou, až listí se třese.
Hezká je zahrádka, útulná k tomu.
Co nám po tom, nelíbí-li se komu?
V svátečním hávu mně v prázdninách vítá,
motýlků, ptáčků sbor když si v ní lítá.
A na tom já aspoň mám věru dosti:
Prosím jen vstupte v ní, předrazí hosti.
/15.2.1899/

Žně

Na poli zvoní zas z ocele kosy
až v pozdní ten večer již od ranní rosy.
Ženců dav pilný se v práci své honí,
že se jim z čela pot tak hojně roní.
V námaze sílí je žnečky svou písni.
Jejich smích odhání vše, co je tísní.
S radostí pracují, vzpomínce žijí,
že se pak srdce jich v jedno jen slijí.
/28.7.1999/

V dešti

Což lesíku jsi dnes smutný tak?
Neozve se v tobě žádný pták.
Vítr jen ve větvích hlasitě šumí,
nějaký bol tvůj snad tlumí?
Dole tráva tiše jen stojí
něčeho smutného snad se teď bojí.
Kapky deště dopadají v jehličí a mech
jakoby někdo v mračně smutkem vzdech
a nejen vzdech i slzy roní lkaje,
nad srdcem svým vyhnaným z ráje.
Což lesíku jsi dnes smutný tak
že neozve se v tobě žádný pták.
/29.8.1999/

Včeličky

/Rondeau věnované mému otci/

Včeličky hbité, v sadě se honí,
každíčkový kolem zkoumají květ.
Každé to kvítko, byť nevím jak skryté,
vypátrá jejich zkušený hled.
Z čarovných kvítků sladký med sají,
nosí jej v úly do zásoby hned.
A jsou tím medem jakoby zpité
Včeličky naše, milé jak med.
V besídce skryté tam učitel píše
děje, jež proběhly minulých let.
Zvedne se pak a zajde k svým úlům,
promluvit na včelky několik vět.
Co se tu však děje dnes,
to pracovití mají svůj ples.

/3.6.1899/

Rolník

Z hvězdiček třpyt už uletěl,
slunéčko vstává zas z lože.
Vzhůru již tedy do práce!
Jen nám ji požehnej Bože!
Vije, volečci vije!
Zlato se z nebe už lije.
Skřivánek jása v blankytu,
s láskou svatou a čistou,
s chutí již jenom pracujem,
vždyť máme odměnu jistou.
Hatou volečci hatou
Pšenku budem mít zlatou!
Ze stráně cvrkot kobylek
s cvrkotem cvrčků se mísí.
A zpěvem ptactva provázen
znaveného rolníka křísí.
Hystá, volečci hystá,
Bůh nám tu úrodu chystá.
Až svezeme do stodol přístřeší
obilí z políček všecko,
k dožínkám sednem si se zpěvem,
každý muž žena i děcko.
Ouha volečci ouha,
potom se napijem zdlouha.
/20.6.1901/
(uveřejněno v Hlasech Moravy 27. 9. 1901)

Moravěnka

Moravěnka ve svém klínu chová naši vísku,
v stromoví ji zabalenou má.
A mnoho let přeletělo přes ni v plném trysku,
mnoho ještě křídly zamává.
Mnoho zde již uslyšely doškové ty střechy,
klid zažily i horečnatý spěch.
Tlumily též obyvatel zubožených vzdechy
cítily i radostný jich dech.
A když vždycky zazářilo zjara slunce v celé kráse,
všude samý byly jenom lesk,
že zahnalny chmury z čela znova, zas a zase,
zapudily smutný žalostný ten stesk.
A jsou naše chaloupky, ty útulné a milé
nyní byly, budou snad i dál,
pracují v nich duše pokojné a čisté,
na něž může být hrd ba i král.
Rád vzpomínám na tu rodnou vísku svoji.
Vždyť v ní otec je a matka sestra též,
tolik vzpomínek se v mysli mojí rojí,
jen se na ni chlapče znovu těš!
Také přátel kroužek věrných víska chová.
Mezi nimi rád často můj duch dlí.
Neodvrátí mně od nich žádná zloba nová,
ani jazyk utrhačný, zlý.
Víska moje drahá rodná, buď mi stále skryta
v aleji a stínu starých líp.
Přehluboko v duši mé jsi vryta,
kdež by mi pak mohlo býti líp.

/18.2.1899/

Vánoce

Severák přilétl zdaleka
zimní svou píseň si houká.
Sníh, jeho syn, sedí si na střeše,
do oken v jizbu se kouká.
Oheň teď v krbu plápolá.
Tajemně nejistě bublá,
Že prý k nám přiběhla zima zas
vychrtlá, třepotná, zhublá.
Přivedla s sebou prý Vánoce
dítko své veselé, jasné.
Které již čeká před dveřmi,
až rorátních světel zář zhasne.
Vánoce jsou tu už se sněhem,
Ježíšek sedá již v saně.
„Vánoce, vstupte už do dveří!
Jak já se těším už na ně!“

/15.12.1899/

Zoral jsem políčko

Zoral jsem políčko, zoral
zkropil je potem svým vlahým.
Černý chléb při tom mi zkorál
a já přec cítil se blahým.
Zasil jsem žitečko zasil
upracovanou svou dlaní.
Po chlebu touhu svou hasil
vzpomínkou na ženu, na ni.
Požal jsem žitečko, požal
zvonivým z oceli srpem.
Na milé své když jsem ležel,
těšil se v světě tom prostém.
Sváží se žitečko sváží.
Noha má domů již chvátá,
bych zaslechl co mně tak blaží,
bych slyšel synkovo „Táta“

/14.9.1901/

(Uveřejněno v Hlasech Moravy 25. 10. 1901)

Ta naše láska

Ta naše láska mladičká,
jak jara květ něžný
Klokot jak v křoví slavíka,
tak miloučký a něžný.
Ta naše láska čist'ounká
Jak pramének lesní
U něhož víla bělounká
se v krásu svou...
Ta naše láska tichoučká,
jak šelest je to vánku,
v duši mou vešla zlehounka,
dlí u mě i ve spánku.
Ta naše láska vykvetlá,
jak růže ve tvé tváři.
Z očí tvých ke mně zalétla.
Kéž mi jen stále září.
/19.10.1901/

Verše zaslal JUDr. Jiří Štelovský

Příloha Budišovského zpravodaje č. 4/2022 www.mestysbudisov.cz/udalosti/budisovsky-zpravodaj
Samostatně neprodejně

Vydává: Úřad městyse Budišov, IČO 00289159, tel. 568 875 110, e-mail: obec@mestysbudisov

Redakce: Karel Pavlíček (e-mail pavlicek.budisov@seznam.cz, tel. 568 875 212)

Technická realizace: Ing. Ladislav Dokulil

Vyšlo v Budišově dne 16. 12. 2022
Tisk Tiskárna Jan Pospíšil, Velké Meziříčí